

BARTŁOMIEJ SKOWROŃSKI
WNP UKSW

INTERNET I ZWIĄZANE Z NIM ZAGROŻENIA W OPINII GIMNAZJALISTÓW ORAZ ICH RODZICÓW

1. KOMUNIKACJA W INTERNECIE

W ostatnich latach obserwujemy szczególnie dynamiczny rozwój nowych technologii, zwłaszcza na polu środków przekazu, wśród których szczególną rolę odgrywa Internet. To właśnie Internet jest środkiem interaktywnej masowej komunikacji. Człowiek zajmuje w nim rolę zarówno aktywnego odbiorcy, jak i aktywnego nadawcy¹. Istnieje wiele definicji pojęcia «komunikowanie». B. Dobek-Ostrowska definiuje je następująco: „Komunikowanie jest procesem porozumiewania się jednostek, grup lub instytucji. Jego celem jest wymiana myśli, dzielenie się wiedzą, informacjami i ideami. Proces ten odbywa się na różnych poziomach, przy użyciu zróżnicowanych środków i wywołuje określone skutki”². J. Grzenia³, w oparciu o przeprowadzone analizy i badania, wymienia trzy typy komunikacji międzyludzkiej w Internecie: 1) typ konwersacyjny (czatowy), 2) typ korespondencyjny (e-mailowy), 3) typ hipertekstowy (teksty dostępne w sieci World Wide Web, także te, które nie zawierają hiperłączy, a jednocześnie nie należą do typu 1 i 2).

2. RODZAJE ZAGROŻEŃ INTERNETOWYCH

Niewątpliwie Internet, oprócz korzyści, przynosi również zagrożenia. Mogą one przybierać bardzo różne formy. Podstawowym zagrożeniem dla młodzieży korzystającej z Internetu jest publikowanie w nim informacji osobistych.

¹ Por. M. Puchała, *Komunikatory internetowe zagrożeniem dla dzieci*, w: *Cyberświat, możliwości i zagrożenia*, red. J. Bednarek, A. Andrzejewska, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2009, s. 137.

² B. Dobek-Ostrowska, *Podstawy komunikowania społecznego*, Wyd. Astrum, Wrocław 2004, s. 13.

³ Por. J. Grzenia, *Komunikacja językowa w Internecie*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 43.

Zagrożeniem jest ryzyko wykorzystania umieszczonych w Internecie danych w sposób przestępczy (np. oszustwa, wyłudzenia, kradzieże). Zamieszczone w sieci informacje oraz zdjęcia w łatwy sposób mogą zostać zmanipulowane, co może stać się przyczyną problemów w świecie wirtualnym i rzeczywistym⁴.

Kolejne zagrożenie związane jest z nawiązywaniem kontaktów online. Młody człowiek pragnie podtrzymywać wirtualną znajomość, co może prowadzić do poczucia, że znajomość w sieci ma taką samą wartość, jak ta w świecie realnym. Może to powodować zamknięcie się na relacje z innymi ludźmi i jednocześnie pogłębianie się relacji z osobą poznaną w Internecie. Wirtualne znajomości mogą stać się formą uzależnienia, mogą prowadzić do poczucia izolacji oraz stać się przyczyną opuszczania w nauce czy też zaniedbywania obowiązków. Jedynym celem staje się wówczas spędzanie jak największej ilości czasu na rozmowach w sieci⁵.

Agresja i przemoc rówieśnicza w Internecie, to kolejne źródło zagrożeń, z którym związany jest cyberbullying, cyberstalking, happyslapping, flaming czy trolling. «Cyberbullying», to „wykorzystanie technik informacyjnych i komunikacyjnych do świadomego, wielokrotnego i wrogiego zachowania się osoby lub grupy osób, mającego na celu krzywdzenie innych”⁶. Z kolei «cyberstalking» określany jest jako uporczywe i nie sprowokowane przez ofiarę działanie, które obejmuje wielokrotne groźby oraz zachowania nękające ofiarę, pomimo jej cierpienia, przy użyciu narzędzi komunikacji, jak też informacji, w wyniku którego ofiara obawia się o własne bezpieczeństwo⁷. «Happy slapping» polega na prowokowaniu lub atakowaniu innej osoby wraz z dokumentowaniem zdarzenia za pomocą filmu lub zdjęć. Następnie sprawca umieszcza i rozpowszechnia kompromitujący materiał w sieci⁸. Następne zagrożenie to «flaming», czyli zamieszczanie serii wiadomości o celowo wrogim lub obraźliwym charakterze na forum, liście czy też grupie dyskusyjnej w Internecie. W Internecie można spotkać się z kategorią użytkowników zwanych trollami, których celem jest świadome prowokowanie użytkowników do konfliktu poprzez publikowanie komunikatów mających spowodować wyzwolenie u nich negatywnych emocji. Termin określający opisane wyżej zagrożenie to «trolling».

⁴ Por. T. Zachmacz, *Być świadomym i bezpiecznym użytkownikiem Internetu*, <http://www.policja.pl/portal/pol/1/74347/Byc_swiadomym_i_bezpiecznym_uzytkownikiem_Internetu.html>, (data dostępu: 03.10.2012).

⁵ Por. S. Kozak, *Patologie komunikowania w Internecie*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2011, s. 167–185.

⁶ Ł. Wojtasik, *Przemoc rówieśnicza z użyciem mediów elektronicznych — wprowadzenie do problematyki*, Dziecko Krzywdzone 1(2009)26, s. 8.

⁷ Por. J. Groth, *Cyberstalking — perspektywa psychologiczna*, Forum Oświatowe 2(2010)43, s. 85–98.

⁸ Por. J. Pyżalski, *Agresja elektroniczna wśród dzieci i młodzieży*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2011, s. 97–98.

Inna grupa zagrożeń związana jest z kontaktem z niebezpiecznymi dla psychiki i rozwoju treściami w sieci. Ich tematyka może być związana z zachęcaniem do używania substancji uzależniających, takich jak: alkohol, papierosy, narkotyki. Można również znaleźć wiele stron poświęconych samobójstwu, w tym strony zachęcające do popełnienia samobójstwa. Treści stanowiące zagrożenie to również treści propagujące nietolerancję, nienawiść i dyskryminację. Niebezpieczna — zwłaszcza dla młodych ludzi — jest również działalność sekt religijnych, które wykorzystują Internet jako narzędzie komunikacji i werbowania nowych członków⁹.

Poważne zagrożenia płynące z sieci to również te, które związane są ze sferą seksualną. Internet stwarza wiele możliwości wykorzystywania seksualnego dzieci¹⁰, jest także miejscem przechowywania, prezentowania i rozpowszechniania treści o charakterze pornograficznym, w tym również pornografii dziecięcej. Internet to również teren swobodnych działań pedofilów. Można też wskazać na «seksting», który polega na przesyłaniu roznieglizowanych zdjęć drogą elektroniczną, z użyciem komputera bądź telefonu komórkowego. W Internecie ma miejsce prostytutka dziecięca, dochodzi do relacji kupna-sprzedaży/transakcji, której obiektem jest ciało.

Kolejną grupę zagrożeń stanowią te związane z grami komputerowymi¹¹. W tym kontekście należy wspomnieć o hazardzie czy też o piractwie komputerowym z wykorzystaniem sieci. Młodzi ludzie często nie są świadomi tego, że wymieniając się ściągniętymi plikami łamią prawo.

Konieczne trzeba wspomnieć o tym, że sieć może uzależniać. Ten typ uzależnienia nie jest związany ze stosowaniem środków odurzających, lecz z powtarzaniem określonych zachowań. Chodzi tu o uzależnienia od procesów fizjologicznych oraz emocjonalnych, które zachodzą w człowieku w związku z konkretnym zachowaniem. Ludzie uzależnieni tracą kontrolę nad swoimi działaniami oraz izolują się od rzeczywistości, ponieważ koncentrują swoje życie wokół komputera¹².

Internet to potencjalne źródło zagrożeń zdrowotnych (wad postawy, skrzywień kręgosłupa, wad wzroku, uszkodzeń nerwów odpowiedzialnych za ruchy nadgarstka oraz dłoni). Połyskujący obraz monitora może być przyczyną wystąpienia zjawiska fotostymulacji, co sprzyja obniżeniu progu pobudliwości nerwowej oraz wystąpieniu tzw. padaczki fotogennej¹³.

⁹ Por. S. Kozak, *Patologie...*, s. 170.

¹⁰ Por. J. Carr, *Internet a wykorzystywanie seksualne dzieci i pornografia dziecięca*, Dziecko Krzywdzone 5(2005)13, s. 1–17.

¹¹ Por. S. Kozak, *Patologie...*, s. 117–140.

¹² Por. K. Young, P. Klausing OSF, *Uwolnić się z sieci. Uzależnienie od Internetu*, Księgarnia św. Jacka, Katowice 2009, s. 69.

¹³ Por. A. Andrzejewska, *Ryzyko uzależnień dzieci i młodzieży od mediów cyfrowych*, w: *Cyberświat, możliwości i zagrożenia*, s. 236.

3. KORZYSTANIE Z INTERNETU W ŚWIETLE OPINII DZIECI I MŁODZIEŻY ORAZ ICH RODZICÓW — STAN BADAŃ

Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo jest raportem z badań EU Kids Online, które zostały przeprowadzone wśród 1000 dzieci w wieku 9–16 lat i ich rodziców wiosną i latem 2010 roku w 25 krajach Europy. Celem w/w projektu było poszerzenie wiedzy o doświadczeniach dzieci i rodziców w zakresie zarówno bezpiecznego, jak i ryzykownego korzystania z Internetu. Wyniki badań są następujące:

- co czwarte dziecko kontaktuje się online z nieznanymi,
- prawie co siódme dziecko widziało w Internecie materiały związane z seksem,
- co dziesiąte dziecko przeżywało negatywne emocje (niepokój lub przykrość), korzystając z Internetu,
- prawie co dwunaste dziecko spotkało się twarzą w twarz z nieznanym poznany w Internecie,
- co siedemnaste dziecko było ofiarą cyberagresji (było napastowane w Internecie),
- prawie co czwarte dziecko w wieku 11–16 lat miało w Internecie kontakt z treściami, które mogą szkodzić jego kształtującemu się systemowi wartości,
- prawie co siódme dziecko w wieku 11–16 lat otrzymało w Internecie wiadomości o podtekście seksualnym.

Polskie dzieci podejmują więcej rodzajów aktywności w Internecie, niż wynosi ich średnia liczba odnotowana dla całej Europy. Mają też niemałą wiedzę w zakresie korzystania z zasobów sieci, również w zakresie bezpieczeństwa. Dłuższe korzystanie z Internetu niesie jednak ze sobą zarówno więcej możliwości, jak i zagrożeń.

Badania przeprowadzone na rodzicach przyniosły następujące wnioski:

- 58% rodziców (w Polsce, a 40% w Europie), których dzieci widziały w sieci treści (zdjęcia lub filmy) związane z seksem, uważa, że ich dzieci tego nie widziały,
- 52% rodziców (i w Polsce, i w Europie), których dzieci otrzymały wiadomości związane z seksem, sądzi, że ich dzieci takich wiadomości nie otrzymywały,
- 54% rodziców (w Polsce, a 61% w Europie), których dzieci spotkały się osobiście z kimś poznany w Internecie, ma przekonanie, że takie spotkanie nie miało miejsca,
- 63% polskich rodziców — a 56% rodziców w Europie — sądzi, że ich dzieci nie otrzymały przez Internet żadnych złośliwych, przykrych wiadomości od

rówieśników (cyberagresja), podczas gdy ich dzieci takie wiadomości otrzymały¹⁴.

Rodzice wobec zagrożeń dzieci w Internecie to badanie, zrealizowane w 2008 roku przez TNS OBOP dla Fundacji Dzieci Niczyje, mające na celu uzyskanie informacji odnośnie wiedzy, doświadczeń i postaw rodziców wobec zagrożeń związanych z korzystaniem przez dzieci z Internetu. Badanie zostało przeprowadzone na ogólnopolskiej, losowej 500-osobowej próbie reprezentatywnej, którą stanowili rodzice bądź opiekunowie dzieci w wieku 7–17 lat, które korzystają z Internetu w domu. Wnioski z badań są następujące:

- ponad 40% dzieci zaczyna samodzielnie korzystać z Internetu przed ukończeniem 9 roku życia,
- ponad połowa rodziców ocenia, że posługuje się Internetem gorzej niż ich dzieci,
- 96% rodziców uważa, że spoczywa na nich odpowiedzialność za zapewnienie dzieciom bezpieczeństwa w sieci,
- 9 na 10 rodziców rozmawia z dziećmi na temat bezpieczeństwa w Internecie, przy czym blisko połowa z nich nie porusza w tych rozmowach tematu cyberprzemocy,
- co drugi rodzic zapoznaje się ze stronami, z których dziecko chce korzystać i sprawdza historię odwiedzanych przez nie stron,
- co czwarty rodzic korzysta z oprogramowania filtrującego strony,
- 16% rodziców nie ustaliło ze swoimi dziećmi żadnych zasad korzystania z sieci,
- zdecydowana większość rodziców nie dowiaduje się o niebezpiecznych sytuacjach, których doświadczają ich dzieci w sieci¹⁵.

4. METODOLOGIA BADAŃ WŁASNYCH

W omówionych poniżej badaniach sformułowane zostały dwa cele badań. Pierwszym z nich jest stwierdzenie, czy i w jakim stopniu poszczególne kategorie zagrożeń dotyczą badanych gimnazjalistów. Drugi cel to określenie świadomości rodziców w zakresie zagrożeń, z jakimi zetknęły się ich dzieci, i w związku z tym określenie różnic między grupą młodzieży gimnazjalnej a ich rodzicami w postrzeganiu poszczególnych kategorii zagrożeń tkwiących w Internecie. Stąd też zostały wyróżnione 2 główne problemy badawcze:

¹⁴ L. Kirwil, *Polskie dzieci w Internecie. Zagrożenia i bezpieczeństwo — część 2. Częściowy raport z badań EU Kids Online II przeprowadzonych wśród dzieci w wieku 9–16 lat i ich rodziców*, SWPS — EU Kids Online — PL, Warszawa 2011.

¹⁵ Por. Ł. Wojtasik, *Rodzice wobec zagrożeń dzieci w Internecie*, Dziecko Krzywdzone 1(2009)26, s. 90–99.

P1 Czy młodzież gimnazjalna zetknęła się z zagrożeniami tkwiącymi w Internecie, a jeśli tak, to w jakim stopniu?

P2 Jakie są różnice między grupą młodzieży gimnazjalnej a ich rodzicami w postrzeganiu poszczególnych kategorii zagrożeń tkwiących w Internecie? Na ile rodzice mają świadomość kontaktu ich dzieci z zagrożeniami?

Zagrożenia, o których mowa obejmują takie wymiary, jak: kontakt z treściami zawierającymi przemoc i agresję, dostęp do treści niebezpiecznych w sieci, zagrożenia o charakterze seksualnym, zagrożenia związane z umieszczaniem przez dzieci danych osobistych w sieci. Inne badane zagrożenia dotyczą internetowego hazardu, nielegalnego ściągania przez dzieci plików, wirtualnych znajomości, korzystania z patologicznych portali internetowych, uczestnictwa w grach komputerowych online, zdrowia, uzależnień od komputera/Internetu.

W pracy zostały sformułowane następujące hipotezy badawcze:

H1 Gimnazjaliści w większości zetknęli się z zagrożeniami.

H2 Rodzice w większości są nieświadomi stanu faktycznego, tj. nie zdają sobie sprawy z faktu, iż ich dzieci miały kontakt z większością zagrożeń.

4.1. Metody i sposób badań

W badaniach została zastosowana metoda sondażu diagnostycznego. Posłużono się techniką ankiety skonstruowanej specjalnie dla tego projektu badawczego w dwóch wersjach: dla dzieci i dla rodziców.

Kwestionariusz ankiety zarówno dla dzieci, jak i ich rodziców składał się z 51 pytań, które dotyczyły ogólnego sposobu korzystania z Internetu przez dziecko; sposobów ochrony rodzicielskiej przed związanymi z tym zagrożeniami; problemu przemocy i agresji w Internecie; kontaktu z treściami niebezpiecznymi w sieci; zagrożeń o charakterze seksualnym; prezentowania danych osobistych w sieci; internetowego hazardu; ściągania plików. Ponadto pytania odnosiły się do zagrożeń związanych z wirtualnymi znajomościami oraz spotkaniami twarzą w twarz z osobami poznanymi w sieci; korzystania z patologicznych portali internetowych; korzystania z gier komputerowych online; zagrożeń zdrowotnych związanych z korzystaniem z komputera. Kwestionariusz ankiety skierowany do rodziców różnił się od kwestionariusza ankiety skierowanego do uczniów jedynie formą — poszczególne pytania głównie jednak dotyczyły poszczególnych kategorii zachowania się dziecka i jego aktywności w sieci. W znakomitej większości pytań została zastosowana pięciostopniowa skala Likerta z odpowiedziami (nigdy, rzadko, przeciętnie, często, zawsze).

4.2. Zasady doboru próby

W badaniach wzięło udział 40 gimnazjalistów oraz 40 ich rodziców. Zbadane zostały dwie z czterech klas trzecich Gimnazjum nr 75 w Warszawie oraz rodzice dzieci. Dobór próby nie miał charakteru probabilistycznego, stąd wnioski

nie mogą być odnoszone do całej populacji. W tym miejscu autor pragnie wyrazić wdzięczność za pomoc w przeprowadzeniu badań Sylwii Zajączkowskiej.

4.3. Charakterystyka próby badanej

W niniejszej części zostaną przedstawione dane na temat płci, wieku badanych osób, a także wykształcenia rodziców.

4.3.1. Płeć osób badanych

W grupie uczniów, którzy wzięli udział w badaniach, było 21 chłopców (52,5%) oraz 19 dziewcząt (47,5%). W grupie rodziców: 25 osób (62,5%) stanowiły matki, zaś 15 — ojców (37%).

4.3.2. Wiek osób badanych

Najwięcej w badanej grupie było 16-latków, aż 25 osób, co stanowi 62,5% całej grupy, najmniej zaś 17-latków — 4 uczniów (10%). Ponadto w grupie było 11 uczniów w wieku 15 lat (27,5%). W grupie rodziców największa grupa reprezentowała przedział wiekowy w granicach między 40 a 50 rokiem życia — 21 osób (52,5%), tylko 1 osoba znajdowała się w wieku od 18 do 28 roku życia, 15 osób było w wieku między 29 a 39 rokiem życia (37,5%), zaś 3 osoby — w wieku między 51 a 61 rokiem życia (7,5%).

4.3.3. Wykształcenie rodziców

W grupie rodziców 1 osoba ma wykształcenie podstawowe (2,5%), 18 osób posiada wykształcenie zawodowe (45%), 15 osób ma wykształcenie średnie (37,5%), zaś 6 osób — wykształcenie wyższe (15%).

5. INTERNET I ZWIĄZANE Z NIM ZAGROŻENIA W OPINII GIMNAZJALISTÓW ORAZ ICH RODZICÓW W ŚWIETLE WYNIKÓW BADAŃ WŁASNYCH

5.1 Korzystanie z Internetu przez dzieci w wieku gimnazjalnym

Przeprowadzone badania pokazały, że miejscem korzystania przez dziecko z Internetu jest przede wszystkim dom, co zadeklarowało 39 uczniów (97,5%) i 40 rodziców (100%); dom kolegi/koleżanki — ten fakt potwierdziło 21 uczniów (52,5%) i 20 rodziców (50%); następnie szkoła — taką odpowiedź podało 20 uczniów (50%) i 35 rodziców (87,5%); biblioteka — fakt korzystania z Internetu w bibliotece potwierdziło jedynie 5 uczniów (12,5%) oraz rodzice 2 dzieci (5%); kafejka internetowa — tylko 2 uczniów (5%) odpowiedziało, że korzysta z Internetu w takim miejscu; taką odpowiedź podało 3 rodziców (7,5%). Wskazano też, że są inne miejsce, aniżeli miejsca standardowe — co zostało potwierdzone przez 10 uczniów (25%) i 6 rodziców (15%).

Zarówno dzieci, jak i rodzice zaznaczyli, że komputer znajduje się najczęściej w pokoju dziecka. Tak odpowiedziało 27 uczniów (67,5%) i 33 rodziców

(82,5%). Wśród uczniów jedynie 13 (32,5%) zadeklarowało, że komputer znajduje się w innym pokoju, w którym zwykle przebywa osoba dorosła, zaś wśród rodziców była to grupa jeszcze mniejsza — tylko 7 osób (17,5%). Rodzice więc, z powodu faktu, że komputer znajduje się w pokoju ich dzieci, nie kontrolują i nie mogą wystarczająco kontrolować zachowania swoich dzieci w zakresie korzystania przez nie z Internetu.

Analiza odpowiedzi uczniów pozwoliła ustalić, że 2 z nich (5%) spędza w Internecie mniej niż 1 godzinę dziennie; 10 uczniów (25%) — od 1 do 2 godzin; 9 uczniów (22,5%) — od 2 do 3 godzin; 10 uczniów (25%) — od 3 do 4 godzin i aż 9 uczniów (22,5%) — powyżej 9 godzin. Rodzice, jak się okazuje, mają inne wyobrażenie o czasie spędzania godzin w Internecie przez ich dziecko. I tak: 7 rodziców (17,5%) stwierdziło, że ich dziecko spędza od 1 do 2 godzin w Internecie dziennie; 17 rodziców (42,5%) zadeklarowało, że od 2 do 3 godzin; 14 z nich (35%) uważa, że ten czas wynosi od 3 do 4 godzin dziennie i 2 rodziców (5%) zaznaczyło, że dziecko spędza w Internecie powyżej 4 godzin.

Chcąc ocenić istotność statystyczną między obiema grupami w ocenie ilości spędzanego przez ucznia czasu w Internecie zastosowano test Manna-Whitneya. Różnica okazała się nieistotna statystycznie $U=764,50$, $p>0,05$. Uprawniony jest zatem wniosek, że rodzice mają świadomość czasu spędzanego przez ich dziecko w Internecie.

Różnice w wypowiedziach między uczniami a ich rodzicami wystąpiły natomiast w kwestii stosowania przez rodzica/opiekuna określonych zasad regulujących sposób korzystania przez dziecko z Internetu. Okazało się, że zdaniem 25 rodziców (62,%) stosują oni takie zasady, 15 z nich (37,5%) natomiast przyznało, że ich nie stosują. Uczniowie natomiast w 34 przypadkach (85%) stwierdzili, że w ich domu nikt nie wprowadził jakichkolwiek zasad korzystania z Internetu, a jedynie 6 z nich (15%) potwierdziło, że takie zasady są wprowadzone. Zastosowanie testu niezależności chi-kwadrat pozwoliło stwierdzić zależność odpowiedzi na temat zasad, w jaki sposób dziecko może korzystać z Internetu, od rodzaju grupy (uczniowie/rodzice) $\chi^2=19,013$, $p<0,0005$.

5.2. Zagrożenia internetowe

Pytania dotyczące zagrożeń w Internecie zadane uczniom i rodzicom zaopatrzone zostały w skalę Likerta z jej odmianą pięciostopniową, z następującymi opcjami do wyboru: nigdy, rzadko, przeciętnie, często, zawsze. W pracy zostało przyjęte założenie, że o zetknięciu się przez dziecko z zagrożeniem świadczy odpowiedź: rzadko, przeciętnie, często lub zawsze, udzielone przez dziecko bądź rodzica. Dane z tabeli nr 1 umieszczone w kolumnie zatytułowanej „procenty”, są więc sumą wszystkich osób, które udzieliły odpowiedzi: rzadko, przeciętnie, często bądź zawsze. W przypadku zaś pytań o ocenę stopnia realnego niebezpieczeństwa związanego z daną aktywnością dziecka, opcjami do wyboru były następujące odpowiedzi: w bardzo niskim stopniu, w niskim stopniu, w umiarkowanym

stopniu, wysokim i bardzo wysokim stopniu. Przyjęto założenie, iż o tym, iż dana osoba ocenia realne niebezpieczeństwo związane z aktywnością dziecka, świadczą udzielenie którejś z następujących odpowiedzi: w umiarkowanym stopniu, w wysokim stopniu bądź w bardzo wysokim stopniu.

W tabelach nr 4, 6, 7 oraz 8 w części dotyczącej oceny stopnia niebezpieczeństwa związanego z aktywnością dziecka, kolumna zatytułowana „procenty” zawiera sumę osób, które udzieliły odpowiedzi: w umiarkowanym stopniu, w wysokim stopniu i w stopniu bardzo wysokim. Pokazano oceny zarówno rodziców, jak i uczniów.

5.2.1. Problem przemocy i agresji w Internecie

Przemoc i agresja w Internecie badana była w różnych aspektach funkcjonowania dziecka w sieci — dziecka jako ofiary przemocy i dziecka jako agresora. Wyniki badań potwierdziły, że obraz wiedzy rodziców na temat agresji w Internecie, która dotyczy ich dziecka, jest niepełny. Okazało się, że uczniowie istotnie częściej deklarują fakt używania wobec nich wulgaryzmów, aniżeli sądzą rodzice; istotnie częściej potwierdzili fakt bycia obrażanymi w Internecie, aniżeli myślą rodzice; analogicznie, częściej od rodziców deklarują fakt bycia prowokowanym do konfliktu w Internecie czy fakt pojawiania się w sieci zachowań wobec nich agresywnych.

Badania wykazały, że rodzice nie mają pełnej świadomości, że ich dziecko używa częściej, aniżeli oni sądzą, słów wulgarnych; obrażają inne osoby; prowokują do konfliktu i częściej prezentują zachowania agresywne.

Tab. nr 1. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie kontaktu dzieci z treściami związanymi z przemocą i agresją

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość używania wobec dziecka słów wulgarnych w Internecie	72,5	80	32,53	48,48	481,000	-3,255	,001
2	częstotliwość używania słów wulgarnych w Internecie przez dziecko	65	85	29,94	51,06	377,500	-4,242	,0001
3	częstotliwość obrażania dziecka w Internecie	30	77,5	30,10	50,90	384,000	-4,297	,0001

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
4	częstotliwość obrażania innych osób w Internecie przez dziecko	27,5	67,5	31,10	49,90	424,000	-3,965	,0001
5	częstotliwość prowokowania dziecka do konfliktu w Internecie	22,5	72,5	30,10	50,90	384,000	-4,296	,0001
6	częstotliwość prowokowania przez dziecko do konfliktu inne osoby w Internecie	25	70	30,65	50,35	406,000	-4,176	,0001
7	częstotliwość zachowań agresywnych wobec dziecka w Internecie	12,5	65	29,79	51,21	371,500	-4,735	,0001
8	częstotliwość zachowań agresywnych dziecka wobec innych w Internecie	10	52,5	31,78	49,23	451,000	-4,109	,0001

(źródło: badania własne)

W zakresie wszystkich pytań w części dotyczącej przemocy i agresji w sieci, dzieci w większości (ponad 50%) zadeklarowały fakt wystąpienia danego zachowania z ich strony lub wobec nich. Rodzice zaś zdają się nie dostrzegać problemu. Wyjątkiem jest odpowiedź na pytanie pierwsze.

5.2.2. Kontakt z treściami niebezpiecznymi w sieci

Różnice w postrzeganiu przez rodziców i ich dzieci problemów związanych z dostępem do treści niebezpiecznych wystąpiły w zakresie częstotliwości dostępu do materiałów nakłaniających do spożywania alkoholu ($p < 0,05$), a także dostępu do materiałów nakłaniających do popełnienia samobójstwa ($p < 0,05$).

Tab. nr. 2. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie kontaktu dzieci z treściami niebezpiecznymi

L.p.	treść pytania	Procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość dostępu do materiałów nawołujących do nietolerancji wobec ludzi innej rasy, narodowości lub wyznania w Internecie	50	62,5	44,76	36,24	629,500	-1,747	,081
2	częstotliwość dostępu do materiałów nakłaniających do spożywania alkoholu w Internecie	52,5	67,5	34,39	46,61	555,500	-2,509	,012
3	częstotliwość dostępu do materiałów nakłaniających do zażywania narkotyków w Internecie	25	40	36,90	44,10	656,000	-1,682	,093
4	częstotliwość dostępu do materiałów nakłaniających do samouszkodzeń w Internecie	15	22,5	38,95	42,05	738,000	-,879	,379
5	częstotliwość dostępu do materiałów nakłaniających do popełnienia samobójstwa w Internecie	2,5	15	37,99	43,01	699,500	-1,975	,048

(źródło: badania własne)

W obu badanych przypadkach rodzice nie zdają sobie sprawy ze stanu faktycznego, nie mają świadomości na temat rzeczywistego zetknięcia się ich dzieci w Internecie z materiałami nakłaniającymi do spożywania alkoholu, a także z treściami nakłaniającymi do popełnienia samobójstwa. W odpowiedzi na dwa pierwsze pytania ponad 60% uczniów zadeklarowało wystąpienie danego zachowania z ich strony bądź ze strony innych osób, w przypadku 3 ostatnich pytań było to od 15% do 40%. Rodzice zaś w dużo mniejszym stopniu dostrzegają poszczególne rodzaje zagrożeń — od 2% do 52,5%.

5.2.3. Zagrożenia o charakterze seksualnym

Wyniki badań pokazały, że rodzice w pewnej mierze nie są świadomi zagrożeń tkwiących w sieci, a związanych ze sferą seksu.

Tab. nr 3. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie kontaktu dzieci z zagrożeniami o charakterze seksualnym

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość dostępu do treści pornograficznych w Internecie	37,5	47,5	36,56	44,44	642,500	-1,694	0,09
2	sytuacja, w której miał miejsce kontakt z pedofilem w Internecie	0	5	41,50	39,50	760,000	-1,423	0,15
3	częstotliwość udziału w sex-chatach w Internecie	2,5	10	38,98	42,03	739,000	-1,399	0,162
4	częstotliwość kontaktu z portalami o charakterze seksualnym w Internecie	20	30	37,70	43,30	688,000	-1,422	0,155
5	zakładanie konta na portalu o charakterze seksualnym w Internecie	5	5	40,50	40,50	800,000	0,000	1,000
6	częstotliwość publikacji zdjęć osób roznegliżowanych w Internecie	0	12,5	38,00	43,00	700,000	1,000	0,022

(źródło: badania własne)

Jak wskazują dane umieszczone w tabeli, uczniowie istotnie częściej aniżeli rodzice potwierdzili, iż publikowali zdjęcia osób roznegliżowanych. Aż 47,5% dzieci zadeklarowało dostęp do treści pornograficznych w sieci, 35% potwierdziło, że znalezienie się w sytuacji o charakterze seksualnym dotyczy również ich samych, 30% zadeklarowało kontakt z portalami o charakterze seksualnym. Rodzice nieadekwatnie do rzeczywistości oceniają poszczególne kategorie zachowań.

5.2.4. Ujawnianie swoich danych w sieci

Badania pozwoliły wyciągnąć wniosek, iż rodzice mają świadomość częstotliwości umieszczania i publikowania swoich danych w Internecie przez ich dzieci, o czym świadczy brak istotnych różnic w ocenie tego pytania między obiema grupami. Warto jednak zaznaczyć, że uczniowie widzą mniejsze aniżeli rodzice niebezpieczeństwo w umieszczaniu i publikowaniu swoich danych w Internecie.

Tab. nr 4. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie treści dotyczącej ujawniania przez dzieci swoich danych w sieci

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość umieszczania i publikowania swoich danych w Internecie	80	77,5	40,38	40,63	795,000	-0,051	0,959
2	ocena stopnia niebezpieczeństwa umieszczania i publikowania swoich danych w Internecie	92,5	75	49,70	31,30	432,000	-3,703	0,0001

(źródło: badania własne)

Tabela pokazuje, że 77,5% uczniów zadeklarowało, iż umieszcza swoje dane w Internecie, oraz 80% rodziców oceniło, iż ich dzieci umieszczają swoje dane w Internecie.

5.2.5. Internetowy hazard

Wyniki badań pozwoliły wyciągnąć wniosek, iż rodzice nie mają pełnego oglądu rzeczywistości związanej z uprawianiem przez ich dzieci internetowego hazardu. Uczniowie zadeklarowali istotnie częściej aniżeli rodzice, iż brali udział w hazardzie. Zatem, po raz kolejny ujawniło się, że rodzice nie kontrolują do końca zachowania swoich dzieci.

Tab. nr 5. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie kontaktu dzieci z internetowym hazardem treści

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość uprawiania internetowego hazardu	5	87,5	36,48	44,53	639,000	-2,496	0,013

(źródło: badania własne)

Z danych w tabeli wynika, że aż 87,5% dzieci uprawiało hazard w Internecie. Odpowiedzi rodziców pokazały, że tylko 5% z nich ma świadomość tego, że ich dzieci miały kontakt z internetowym hazardem.

5.2.6. Ściąganie plików

Analiza odpowiedzi na pytania o nielegalne ściąganie plików jednoznacznie wskazuje na fakt, że rodzice i w tym przypadku nie mają pełnej świadomości skali zjawiska, ale jednocześnie widzą w tym procederze większe zagrożenie aniżeli ich dzieci.

Tab. nr 6. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie aktywności dzieci polegającej na nielegalnym ściąganiu plików

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość nielegalnego ściągania plików z Internetu	70	80	32,61	48,39	484,500	-3,110	0,002
2	ocena stopnia niebezpieczeństwa nielegalnego ściągania plików z Internetu	47	27,5	54,06	26,94	257,500	-5,369	0,0001

(źródło: badania własne)

Odczytując dane procentowe, należy powiedzieć, iż aż 80% uczniów przyznało się że w różnym stopniu dokonało nielegalnego ściągania plików. Świadomość takiego procederu ma 70% rodziców.

5.2.7. Wirtualne znajomości

Uczniowie istotnie częściej zadeklarowali, iż mieli kontakt z osobą nieznaną osobiście, niż wynika to z wiedzy rodziców. Po raz kolejny okazało się, że rodzice nie kontrolują w pełni zachowania swoich dzieci. Podobnie ma się rzecz, gdy chodzi o eksperymentowanie z tożsamością w Internecie i korzystanie z portali społecznościowych. Rodzice w obu przypadkach nie wiedzą, jak często ich dzieci eksperymentują z tożsamością oraz korzystają z portali społecznościowych. Jednocześnie w przypadku każdej z trzech w/w kategorii to rodzice oceniają zagrożenie jako istotnie większe w porównaniu z ich dziećmi.

Tab. nr 7. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie aktywności dzieci związanej z nawiązywaniem wirtualnych znajomości

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość kontaktu z osobą nieznaną osobiście	77,5	95	33,45	47,55	518,000	-2,843	0,004
2	ocena stopnia niebezpieczeństwa kontaktowania się z osobami nieznanymi osobiście w Internecie	65	55	52,15	28,85	334,000	-4,668	0,0001
3	czy miało miejsce spotkanie twarzą w twarz z osobą poznaną w Internecie?	12,5	45	47,00	34,00	540,000	-3,191	0,001
4	ocena stopnia niebezpieczeństwa spotkania twarzą w twarz z osobą poznaną w Internecie	95	67,5	51,10	29,90	376,000	-4,229	0,0001
5	częstotliwość eksperymentowania z tożsamością w Internecie	27,5	50	35,56	45,44	602,500	-2,196	0,028
6	ocena stopnia niebezpieczeństwa eksperymentowania z tożsamością w Internecie	92,5	44,5	54,16	26,84	253,500	-5,408	0,0001

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
7	częstotliwość korzystania z portali społecznościowych w Internecie	97,5	95	32,43	48,58	477,000	-3,373	0,001
8	ocena stopnia niebezpieczeństwa korzystania z portali społecznościowych w Internecie	75	12,5	55,36	25,64	205,500	-5,962	0,0001

(źródło: badania własne)

Zastanawiający jest fakt, że rodzice istotnie częściej aniżeli ich dzieci deklarują, że miały one kontakt twarzą w twarz z osobą poznaną w Internecie i oczywiście sam fakt kontaktu z taką osobą stanowi w ich oczach większe zagrożenie, aniżeli według uczniów. Ponownie badania potwierdziły, że ocena rodziców jest nieadekwatna w stosunku do rzeczywistości związanej z aktywnością ich dzieci w sieci.

Niepokojący jest fakt, że 45% dzieci zadeklarowało, że spotkało się twarzą w twarz z osobą poznaną w Internecie, choć 67,5% całej grupy dzieci uważa, że spotkanie się z osobą poznaną w sieci jest zagrożeniem.

5.2.8. Korzystanie z patologicznych portali internetowych

Rodzice mają podobny ogląd sytuacji, co ich dzieci, w zakresie częstotliwości korzystania z patologicznych portali internetowych, choć widzą w tym większe zagrożenie. Odsetek dzieci, które korzystały z patologicznych portali internetowych wynosi aż 60%.

Tab. nr 8. Różnice między rodzicami i uczniami w ocenie częstotliwości korzystania przez dzieci z patologicznych portali internetowych

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość korzystania z patologicznych portali internetowych	57,5	60	39,04	41,96	741,000	-0,610	0,542

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
2	ocena stopnia niebezpieczeństwa korzystania z patologicznych portali internetowych	97,5	45	53,90	27,10	264,000	-5,391	0,0001

(źródło: badania własne)

5.2.9. Korzystanie z gier komputerowych online

Przeprowadzone badania pokazują, że rodzice mają świadomość czasu spędzanego przez ich dzieci na korzystaniu z gier komputerowych online. Okazało się, że aż 90% dzieci korzysta z gier komputerowych online.

Tab. nr 9. Różnice między rodzicami i dziećmi w ocenie częstotliwości korzystania przez dzieci z gier komputerowych online

L.p.	treść pytania	procent		średnia ranga		U	Z	p
		rodzice	dzieci	rodzice	dzieci			
1	częstotliwość grania w gry komputerowe online	87,5	90	36,51	44,49	640,500	-1,577	0,115

(źródło: badania własne)

6. PODSUMOWANIE

Reasumując: 80% uczniów ujawniło, że wobec nich używano słów wulgarnych w Internecie; 85% przyznało się do używania takich słów wobec innych; 77,5% zadeklarowało, że było obrażane w Internecie; 67,5% obrażało inne osoby; 72,5% przyznało, że było prowokowane do konfliktu; 70% dzieci przyznało, że prowokowały inne osoby do konfliktu; 65% ujawniło, że miały do czynienia z zachowaniami agresywnymi, zaś 52,5 % przyznało się do zachowań agresywnych wobec innych osób. Ponadto 15% zadeklarowało, że miały dostęp do materiałów nakłaniających do popełnienia samobójstwa; 22,5% miało dostęp do materiałów nakłaniających do samouszkodzeń; 40% przyznało, że miały dostęp do materiałów nakłaniających do zażywania narkotyków; 67,5% miało dostęp do materiałów nakłaniających do spożywania alkoholu; 62,5% przyznało, że miały dostęp do materiałów nawołujących do nietolerancji wobec ludzi innej rasy,

narodowości lub wyznania w Internecie. I kolejne dane: 47,5% miało dostęp do treści pornograficznych; 5% miało kontakt z pedofilem w Internecie; 10% brało udział w sex-czatach; 30% miało kontakt z portalami o charakterze seksualnym; 5% założyło konto na portalu o charakterze seksualnym, a 12,5% publikowało zdjęcia osób roznegliżowanych. Okazało się również, że 77,5% umieszcza i publikuje swoje dane; 87,5% uprawia hazard; 80% nielegalnie ściąga bądź ściągało pliki z Internetu; 95% korzysta z portali społecznościowych w Internecie; 50% eksperymentuje z tożsamością w Internecie; 45% spotkało się twarzą w twarz z osobą poznaną w Internecie; 95% kontaktowało się z osobą nieznaną osobiście; 90% dzieci korzysta z gier komputerowych online; dzieci w 60% zadeklarowały korzystanie z patologicznych portali internetowych.

Wyniki badań na pewno nie napawają optymizmem, w dużej mierze pokrywają się z wynikami badań wspomnianych wcześniej, a opisanych przez L. Kirwill. Nasuwa się kilka wniosków. Po pierwsze: gimnazjaliści zetknęli się ze wszystkimi kategoriami zagrożeń ujętych w ankiecie. Poza pytaniami ujętymi w kategorii: zagrożenia o charakterze seksualnym, ponad 50% uczniów w różnym stopniu deklarowała, że miała kontakt z poszczególnymi kategoriami zagrożeń. A zatem hipoteza H1 potwierdziła się.

Po drugie: wyniki badań zdemaskowały brak kontroli zachowania swoich dzieci ze strony rodziców, co stanowi potwierdzenie hipotezy H2. Interesujący jest fakt, że rodzice, nie mając kontroli nad zachowaniem swoich dzieci widzą o wiele większe niebezpieczeństwo w poszczególnych kategoriach zagrożeń.

Pozostaje odpowiedź na pytanie, dlaczego tak się dzieje? Można się domyślać, że przyczyn takiego stanu rzeczy jest wiele. Być może jedną z nich jest braku czasu poświęcanego dzieciom przez ich rodziców, dalej, brak świadomości na temat rzeczywistej aktywności dzieci w Internecie. Być może, w grę wchodzi również brak wiedzy na temat tego, w jaki sposób zapewnić dziecku bezpieczeństwo w sieci. Taka sytuacja nie usprawiedliwia rodziców, którzy są zobowiązani czuwać nad bezpieczeństwem własnych dzieci. Istnieje zatem potrzeba realizacji skutecznych programów profilaktycznych i edukacyjnych, których przykładem może być choćby międzynarodowy projekt „ABV4 Kids” (*The Virtual Anti-Bullying-Village for Kids and Teens*).

THE INTERNET AS A POTENTIAL RISK IN THE OPINION OF STUDENTS AND THEIR PARENTS

Summary

The article titled “The Internet as a Potential risk in the Opinion of Students and their Parents” presents the results of studies on the risks inherent in the Internet. It features a comparative analysis of children’s activity on the Net as seen by themselves and their parents. In this way it

was possible to identify areas in which parents have no real awareness of their children's activity on the Internet.

Keywords: risky behaviors on the Internet, Internet security

Nota o Autorze: dr Bartłomiej Skowroński, adiunkt w Katedrze Psychopedagogiki Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, wykładowca Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Łądzie. Zainteresowania intelektualne Autora skupiają się wokół zagadnień związanych z niepełnosprawnością intelektualną, niedostosowaniem społecznym, w szczególności resocjalizacją w środowisku otwartym, ale również wartościami młodzieży i duchowością.

Słowa kluczowe: zachowania ryzykowne w sieci, bezpieczeństwo w Internecie